

รูปแบบของกิจกรรมที่เอนทางด้านการจัดสหการ

ทำไมจึงเรียกว่า "สหการ"

คำว่า "สหการ" หมายถึงการร่วมมือกัน แผลงมาจากคำว่าสหกรณ์ ซึ่งคำว่าสหกรณ์นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน 2526: 733) ให้ความหมายว่า "งานร่วมมือกัน เอนทางธุรกิจหรืออุตสาหกรรม เพื่อหากำไร หรือเพื่อประโยชน์อื่น ๆ ในงานนั้น ๆ ร่วมกัน, วิธีจัดการอย่างหนึ่งที่บุคคลพอใจร่วมมือกันเพื่อบำรุงความเจริญในทางเศรษฐกิจโดยแบ่งกำไรเสมอกัน" ความหมายดังกล่าว โดยนัยก็คือความหมายของคำว่าสหการเช่นกัน สาเหตุที่ต้องใช้คำสหการแทนสหกรณ์ ก็เพราะปัญหาที่เกิดจากการที่พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2501 กำหนดว่าจะเรียกการค้าเป็นการใดว่าสหกรณ์ คือ เมื่อมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กำหนดเท่านั้น เช่นในฐานสมาชิกภาพ ใดกำหนดใหญ่ที่บรรจุนิติภาวะเท่านั้นเป็นสมาชิกของสหกรณ์และจะต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 100 คน จึงจะจัดตั้งสหกรณ์ได้ ดังนั้นโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งดำเนินการจัดตั้งสหกรณ์โรงเรียนโดยมีสมาชิกเป็นนักเรียนอายุระหว่าง 7-12 ปี และอาจจะเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีสมาชิกไม่ถึง 100 คน จึงได้แก้ปัญหาในการหลีกเลี่ยงคำว่าสหกรณ์ เปลี่ยนมาเป็นสหการ ความสำคัญของ "สหการ" ในโรงเรียนประถมศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2520: 2) ให้ความสำคัญของสหกรณ์ โดยเสนอแนะกิจกรรมเสริมบท กศนหรือกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนควรจัดในข้อที่ 4 คือ "กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์" และเห็นได้เด่นชัดจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กระทรวงศึกษาธิการ 2525: 195) ซึ่งได้กำหนดเนื้อหาให้นักเรียนได้เข้าใจทฤษฎีและปฏิบัติการในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 โดยบ่งไว้ในเนื้อหาเรื่องการรวมกลุ่มและสหกรณ์ว่าให้เรียนรู้เกี่ยวกับ "ลักษณะและความมุ่งหมายของการรวมกลุ่ม ประโยชน์ของการรวมกลุ่ม ความหมายและประโยชน์ของสหกรณ์" สหกรณ์ในโรง-

4. เรียนประถมศึกษามีความหมายว่ามุ่งให้นักเรียนได้เห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่มอันจะทำให้สามารถประกอบกิจการงานให้สำเร็จรวดเร็ว

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2523 กรมสามัญศึกษาได้ออกระเบียบว่าด้วยการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา โดยได้อำริบทบทในตอนเริ่มต้นของระเบียบนี้ว่า "ควยเป็นการสมควรที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัดหรืออยู่ในความควบคุมดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดกิจกรรมสหกรณ์ขึ้นในสถานศึกษาเพื่อให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา ได้มีความรู้ความเข้าใจและมีโอกาสได้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดสหกรณ์ เป็นการเตรียมตัว เป็นสมาชิกสหกรณ์ที่ดีต่อไป" (กรมสามัญศึกษา 2523 : 1)

ในคานประเภทกิจกรรมสหกรณ์นั้นได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์นิคม สหกรณ์บริการ และสหกรณ์ออมทรัพย์ ในประเภทกิจกรรมสหกรณ์ดังกล่าวนี้ จารึก อะยะวงษ์ (2526 : 29) พบว่า "กิจกรรมสหกรณ์ร้านค้ามีอยู่แล้วเกือบทุกโรงเรียน" ซึ่งจากการวิจัยเองนั้น ได้พบว่า โรงเรียนประถมศึกษากลุ่มรูปแบบกิจกรรมที่เน้นทางการจัดสหกรณ์ทั้งหมด ทำเนิการจัดสหกรณ์ประเภทสหกรณ์ร้านค้าทั้งสิ้น เพราะ เป็นกิจกรรมที่สามารถจัดให้มีขนาดเล็กและการดำเนินการไม่ยุ่งยากซับซ้อนนัก

ผลจากการศึกษา

ผู้วิจัย คัดเลือกโรงเรียนที่จัดกิจกรรมสหกรณ์ที่เด่น ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตาราง 4 แสดงรายชื่อ ที่ตั้งและสังกัดโรงเรียนประถมศึกษากลุ่มรูปแบบกิจกรรมที่เน้นคานการจ้ดสหกรณ์

ที่	โรงเรียน	อำเภอ	จังหวัด	สังกัด
1.	อรุณประดิษฐ์	เมืองเพชรบุรี	เพชรบุรี	สช.
2.	พิบูลสงเคราะห์ 1	เมืองลพบุรี	ลพบุรี	สปช.
3.	ชุมชนคานวิทยา	เมืองอุตรธานี	อุตรธานี	สปช.
4.	อนุบาลนครราชสีมา	เมืองนครราชสีมา	นครราชสีมา	สปช.
5.	เมืองรอยเอ็ด	เมืองรอยเอ็ด	รอยเอ็ด	สปช.
6.	บ้านน้ำผึ้ง	เมืองอ่างทอง	อ่างทอง	สปช.

โรงเรียนลำดับที่ 1-5 เป็นโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้จัดส่งแบบบันทึกคุณสมบัติ และกิจกรรมใหญ่ที่มีหน้าที่บันทึกแทนผู้วิจัย ส่วนโรงเรียนในลำดับที่ 6 นั้น ผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาเฉพาะกรณี ระหว่างวันที่ 14-16 พฤศจิกายน 2526 เมื่อได้ทำเป็น การศึกษาลักษณะของการจัดกิจกรรมสหการ โรงเรียนประถมศึกษาล้วน ผู้วิจัยได้ พบว่ามีข้อมูลที่ควรนำเสนอใน 5 ด้าน ดังนี้

ทำเลที่ตั้งของโรงเรียน

ระบบการบริหารงานด้านธุรการและการเงินของโรงเรียน

ระบบการจัดกิจกรรมสหการ

ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการจัดกิจกรรมสหการ

การศึกษาเฉพาะกรณีในโรงเรียนนานาชาติ

โดยจะได้นำเสนอโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั้งหมด เป็นรายละเอียดดังต่อไปนี้

ทำเลที่ตั้งของโรงเรียน

โดยที่โรงเรียนที่จัดกิจกรรมสหการ รานคา เปรียบเสมือนการตั้ง รานคา เพื่อจัดบริการแก่สมาชิก และลูกค้าโดยทั่วไป ทำเลที่ตั้งก็ควรจะเป็นในที่ที่มีลูกค้า มากพอที่จะขายสินค้าได้มากควย มิฉะนั้นรานคาก็จะคงอยู่ไม่ได้ อย่างไรก็ตาม สหการรานคาแตกต่างจากรานคาธรรมดาตรงที่มีสมาชิกผู้มีส่วนเป็นเจ้าของ โดยการถือหุ้น เป็นผู้ให้บริการประจำอยู่แล้ว ในการศึกษาเรื่องของท่านที่ตั้ง ของโรงเรียน ผู้วิจัยพบว่า โรงเรียนในกลุ่มรูปแบบกิจกรรมมีเส้นทางด้านการจัด สหการ จำนวน 3 โรงเรียน ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล อยู่ใกล้ตลาด มีกรรมนาทมิ ที่สะดวก เหมาะ และง่ายกับการซื้อสินค้ามาให้บริการแก่สมาชิก และในตนเอง ก็ยวกัน สมาชิกของสหการเองก็สามารถหาซื้อสินค้าในตลาดใกล้เคียงสะดวก ไม่ยอมให้บริการของสหการโรงเรียนจนอาจจะทำให้สหการขาดทุน อีก 3 โรงเรียน ตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาล ซึ่งออกนอกเมืองระหว่าง 3-5 กิโลเมตร อยู่ห่างจาก ตลาด การคมนาคมไม่สะดวกแนว 3 โรงเรียนแรก ยากแก่การซื้อสินค้ายานบริการ สมาชิก เช่นเดียวกับสมาชิกสหการเองก็ลำบากต่อการเดินทางเข้าไปซื้อสินค้าใน ตลาด นิยมซื้อของจากสหการโรงเรียน ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์ไปถึงขนาดของโรงเรียน

และจำนวนบุคลากรซึ่งเป็นสมาชิกในโรงเรียน จึงพบว่าโรงเรียนในเขตเทศบาล เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ทั้งสิ้น ในขณะที่โรงเรียนที่ตั้งในเขตสุขาภิบาลเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ดังตารางที่นำเสนอต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงรายชื่อโรงเรียน เขตที่ตั้งและจำนวนบุคลากร ในโรงเรียนกลุ่มรูปแบบที่เกินกว่างานการจักสหการ

โรงเรียน	เขตที่ตั้ง	นักเรียน	ครู	ภารโรง	รวมบุคลากร
ถนนนครราชสีมา	เทศบาล	3277	128	25	3430
เมืองร้อยเอ็ด	เทศบาล	1863	78	9	1950
อรุณประสิทธิ์	เทศบาล	1215	43	3	1461
ชุมชนคานวิทยา	สุขาภิบาล	407	21	1	429
พิบูลสงเคราะห์ 1	สุขาภิบาล	323	20	1	344
บ้านน้ำผึ้ง	สุขาภิบาล	204	13	1	218

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนบุคลากรมาก บ่อมมีสมาชิกมากเป็นอัตราส่วนตามไปด้วย แม้จะไม่มีลูกค้าจากภายนอกมาใช้บริการ สมาชิกก็ช่วยกันอุทิศเงินเพื่อผลประโยชน์แห่งตน ในขณะที่โรงเรียนขนาดเล็ก แม้จะมีบุคลากรน้อยแต่สมาชิกและลูกค้าก็พากันสนับสนุนใช้บริการของสหการ-โรงเรียนอย่างเต็มที่ เพราะสะดวกกว่าการเข้าไปซื้อในตลาด สหการโรงเรียนจึงสามารถจัดตั้งอยู่ได้และมีผลกำไรทุกปีเช่นกันทั้งสองแบบ

ระบบการบริหารงานค้ำชูการและการเงินของโรงเรียน

โรงเรียนในกลุ่มรูปแบบที่จกรวมที่เกินกว่างานการจักสหการ ได้จัดแบ่งระบบบริหารทั่วไป ออกเป็น การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานธุรการและการเงิน และในการบริหารทั้งสองยังได้แยกย่อยออกเป็นการบริหารต่างๆ ที่โรงเรียนแต่ละโรงเรียนเห็นสมควร

ผู้วิจัยใ้มุ่งที่จะศึกษางานค้ำชูการและการเงินที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ

กับการจัดสหการโรงเรียนโดยตรง เพราะงานด้านนี้รวมงานด้านบริหารบุคลากร
ที่ดำเนินการจัดสหการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้รับผิดชอบงานด้านสหการ เอาไว้
และบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการเงินของสหการ

จากการศึกษาพบว่า ครูทุกคนในโรงเรียนได้รับผลของการจัดสหการ
ร้านค้าในรูปของสวัสดิการด้านค่ากินสินเชื่อแก่ครูในการซื้อสินค้าในสหการ โดย
ไม่ต้องจ่ายเงินสดทันทีแต่ไปหักเงินเมื่อเงินเดือนออกก่อนสิ้นเดือน จึงทำให้ครู
ทุกคนมีความเต็มใจที่จะช่วยงานของสหการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่การเงิน
จะเป็นบุคคลสำคัญยิ่งในการจัดทำบัญชีรับจ่ายของสหการประจำวันและ
ประจำเดือน โรงเรียนในกลุ่มรูปแบบกึ่งกรรมสิทธิ์เกินด้านการจัดสหการ มักจะจัด
ให้ครูสอนคนใดคนหนึ่งทำหน้าที่นี้ แม้จะมีผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายธุรการ
ก็มักจะทำหน้าที่คอยรับหนังสือเป็นส่วนใหญ่ ในการจัดแบ่งระบบการบริหารงาน
สหการในโรงเรียนนั้น มีการจัดแบ่งหน้าที่ในรูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. หน้าที่ในการรับสมัครและการถอนหุ้น
2. หน้าที่ในการจัดซื้อสินค้า
3. หน้าที่ในการขายสินค้า
4. หน้าที่ในการจัดทำบัญชีรับจ่ายของสหการและเงินปันผลประจำปี
5. หน้าที่ในการจัดและทำความสะอาดสถานที่จัดสหการ

ครูเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ 5 ประการข้างต้นเป็นหลัก บางหน้าที่มีการโรงเรียน
และนักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยเหลือบ้าง ซึ่งผู้วิจัยจะได้อธิบายในรายละเอียด
ของระบบการจัดกิจกรรมสหการ ต่อไปนี้

ระบบการจัดกิจกรรมสหการ

ก่อนที่จะกล่าวถึงลักษณะของการจัดกิจกรรมสหการในโรงเรียน ผู้วิจัย
จะได้อธิบายสภาพของสถานที่ในการจัดเสียก่อน โรงเรียนในกลุ่มรูปแบบกึ่งกรรม
สิทธิ์เกินด้านการจัดสหการที่จัดสหการที่เป็น 4 แบบ ดังนี้

- (1) ห้องเรียนที่กันเป็นสหการส่วนหนึ่ง จำนวน 1 โรงเรียน
- (2) โรงอาหารที่กันส่วนหนึ่งเป็นสหการ จำนวน 1 โรงเรียน
- (3) ไซห้องที่กั้นเป็นสหการ จำนวน 1 โรงเรียน

(4) จัดเป็นห้องสหการโดยเฉพาะ จำนวน 3 โรงเรียน จากสภาพสถานที่ในการจัดสหการนี้ ทำให้เห็นได้ว่าสถานที่ไม่ใช่สิ่งสำคัญมากนัก จะใช้ที่ใดก็ทำให้กิจกรรมสหการดำรงอยู่ได้

ระบบหรือลักษณะของการจัดกิจกรรมสหการ แบ่งออกได้เป็นลักษณะต่าง ๆ ตามลำดับ ต่อไปนี้

ก. การรับสมัครและการถอนทุน

โรงเรียนในกลุ่มรูปแบบนี้ ใช้เงินทุนในการจัดสหการ โดยการเรียกทุนรับสมัครสมาชิกและนำเงินค่าทุนจากสมาชิกรวมมาใช้ในการดำเนินการ ทุนหนึ่ง ๆ เป็นเงินระหว่าง 5-20 บาท หน้าที่ในการรับสมัครและการถอนทุน เป็นหน้าที่ของครูผู้รับผิดชอบทางด้านการเงินของสหการทั้งสิ้น โดยทุกโรงเรียนจะจัดทำแบบใบสมัครในลักษณะดังต่อไปนี้

ตัวอย่างใบสมัครสมาชิกกิจกรรมสหการ

ใบสมัครสมาชิกกิจกรรมสหการ โรงเรียน.....

หมายเลข..... ชื่อ สกุล..... อายุ..... ปี

วัน เดือน ปีเกิด..... เพศ..... สัญชาติ.....

อาชีพ..... ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่.....

ถนน..... ซอย..... หมู่ที่..... ตำบล.....

.....อำเภอ..... จังหวัด.....

ขอสมัคร เขา เป็นสมาชิกความมคที่ประชุมคณะกรรมกรดำเนินการ ดังนี้

วันที่..... เดือน..... พ.ศ..... จำนวนทุน

ที่ขอคือ..... ทุน ทุนละ..... บาท ค่าสมัคร เขา เป็นสมาชิก

ครั้งแรก..... บาท รวมเป็นเงิน..... บาท (.....

.....) ผู้สมัคร ยินดีปฏิบัติตามกฎและระเบียบของกิจกรรมสหการ

โรงเรียน..... ทุกประการ

วันชำระค่าทุน วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

วันชำระค่าสมัคร วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร
 ได้ตรวจสอบหลักฐานและการยินยอมของผู้สมัครแล้วทุกประการ อนุญาตให้
 เขารวมเป็นสมาชิกกิจกรรมสหการโรงเรียน.....ได้
 ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เป็นต้นไป

ลงชื่อ.....

ตำแหน่ง

ในการสมัคร เข้าเป็นสมาชิกสหการนั้น ผู้สมัครจะต้องศึกษาระเบียบ
 ขอมบังคับของสหการและชำระค่าหุ้นหรือค่าสมัคร และได้รับการยินยอมจากคณะ-
 กรรมการดำเนินการสหการก่อน (ตัวอย่างขอมบังคับกิจกรรมสหการ ผู้วิจัยไคน่า
 เสนอไว้ในภาคผนวก ค)

จำนวนหุ้นและเงินที่โรงเรียนในกลุ่มรูปแบบนี้มีอยู่ นับแต่เริ่มจัดกิจกรรม
 จนถึงปัจจุบันนี้ ไคน่าเสนอไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แสดงรายชื่อโรงเรียน ราคาหุ้น จำนวนหุ้น นับแต่
 จัดตั้งสหการจนถึงปัจจุบัน

ชื่อโรงเรียน	ราคา หุ้น/บาท	ปีที่จัด จำนวนหุ้น/เงิน	ปัจจุบัน จำนวนหุ้น/เงิน
อนุบาลนครราชสีมา	10	<u>2524</u> 4643/46,430	<u>2526</u> 6240/62,400
เมืองร้อยเอ็ด	10	<u>2520</u> 1250/12,500	<u>2526</u> 2583/25,830
อรุณประสิทธิ์	20	<u>2517</u> 140/28,000	<u>2526</u> 670/13,400

ตารางที่ 6 (ต่อ) รายชื่อโรงเรียน ราคาค่าหุ้น จำนวนหุ้น และ
จำนวนเงินนับแต่จัดตั้งสหการจนถึงปัจจุบัน

ชื่อโรงเรียน	ราคา หุ้น/บาท	ปีที่จัด จำนวนหุ้น/เงิน	ปัจจุบัน จำนวนหุ้น/เงิน
ชุมชนก่านวิทยา	10	<u>2522</u> 900/9,000	<u>2526</u> 9000/90,000
พิบูลสงเคราะห์ 1	5	<u>2523</u> 3000/15,000	<u>2526</u> 3660/18,300
บ้านน้ำผึ้ง	20	<u>2525</u> 65/1,3000	<u>2526</u> 864/17,280

ผู้มีสิทธิในการซื้อหุ้นไ้แก่ ครู นักเรียน นักการภารโรงและบุคคล
ทั่วไป ซึ่งจากตารางที่ 6 แสดงว่าจำนวนหุ้นเติบโตสูงขึ้นมากน้อยต่างกันในแต่ละ
โรงเรียน โดยที่จำนวนเงินค่าหุ้นในปัจจุบันไม่ต่ำกว่าจำนวนหลักหมื่นทั้งสิ้น

สำหรับการถอนหุ้นนั้น พบว่าสหการมักใช้วิธีการขายโอนหุ้นให้แก่ผู้อื่น
แทน มากกว่าจะให้สมาชิกถอนหุ้นออกไปเลย ผู้ที่ขายโอนหุ้นไ้แก่ สมาชิกที่เป็น
นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และครูที่ย้ายโรงเรียน เป็นต้น

ข. การจัดซื้อสินค้า

การจัดซื้อสินค้า เป็นหน้าที่ของครูทั้งสิ้น จัดแบ่งหน้าที่ในการจัดซื้อ
สินค้าประเภทกระดูกกระจิก เช่น เครื่องเขียน ของหวาน แก่ครูผู้รับผิดชอบ
การจัดสหการ ส่วนสินค้าบริโภคเป็นหน้าที่ของครูที่ขับรถเป็น โดยใช้วิธีการจัด
ซื้อ 2 แบบ ไ้แก่ การซื้อจากร้านที่เป็นเจ้าประจำ และสืบราคาจากหลาย ๆ
ร้าน แล้วซื้อร้านที่มีราคาต่ำสุด

ในแบบแรก การซื้อจากร้านที่เป็นเจ้าประจำ คุณสมบัติที่สำคัญยิ่งของ
ร้านค้ำกึ่งกลาง ไ้แก่จะต้องให้โรงเรียนซื้อเงินเชื่อไ้ ร้านค้านี้อาจจะรู้จัก

กับโรงเรียนก็และติดต่อกันอยู่เสมอ ที่โรงเรียนอรุณประดิษฐ์เป็นร้านค้าของศิษย์-
เก่าของโรงเรียน ส่วนประเภทที่ 2 การสืบราคาแล้วเลือกซื้อสินค้าที่มีราคาต่ำ
ที่สุดในขนาดและคุณภาพเดียวกัน โดยมากจะซื้อด้วยเงินสด

ประเภทของสินค้าที่โรงเรียนจัดให้มีขายในสหการ: ผู้วิจัยพบว่ามี
สินค้าอยู่ 5 ประเภท ได้แก่ เครื่องเขียน เครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในบ้าน
สินค้าคานการเกษตร งานจากฝีมือของนักเรียนและประเภทของว่าง

เครื่องเขียน ได้แก่ กินสอ ปากกา ไม้บรรทัด ยางลบ สี กาว ฯลฯ
เครื่องอุปโภคบริโภค ได้แก่ อาหารกระป๋อง ผงซักฟอก ผ่าอนามัย
แปรง กระจกชำระ ภาชนะ นม น้ำปลา เกลือ น้ำตาล สมู ฯลฯ

สินค้าคานการเกษตร ได้แก่ ยัดและผลไม้ต่าง ๆ ที่เป็นผลิตผลทางการ-
เกษตร รวมทั้งไข่ นม ฯ

งานจากฝีมือของนักเรียน ได้แก่ งานประดิษฐ์เป็นของเล่น ของใช้
เครื่องประดับ ฯ

ประเภทของว่าง ได้แก่ ขนม น้ำอัดลม ไอศกรีม ฯลฯ

ประเภทของสินค้าที่จำหน่ายไ้มากและสม่ำเสมอ ได้แก่ ประเภทของว่าง ซึ่งผู้-
ใช้บริการ เป็นสมาชิกนักเรียนประถมศึกษาตัวเล็ก ๆ ในโรงเรียนนั่นเอง

ค. การขายสินค้า

ในวันหนึ่ง ๆ สหการ เปิดทำการตามเวลาที่จัดแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ
เปิดทั้งวันระหว่างวันจันทร์ - ศุกร์ ตั้งแต่เช้าถึงเย็น และเปิดเป็นช่วง ๆ ระหว่าง
วันจันทร์ - ศุกร์ ในตอนเช้า กลางวันและเย็น

สหการร้านค้าที่เปิดทั้งวัน จะเป็นระหว่างช่วงเวลา 07.30 - 16.30 น.
โดยผู้มีหน้าที่ขายได้แก่ครูและภารโรงผลัดเปลี่ยนเวียนกันขาย สหการประเภทนี้
จะมีผู้ปกครองนักเรียนและบุคคลในชุมชนมาหาซื้อสินค้าที่จำเป็นอยู่ตลอดเวลา ส่วน
สหการที่เปิดเป็นเวลาจะเปิดในช่วงเช้าระหว่างเวลา 07.30 - 08.30 น. ช่วง
กลางวันเวลา 12.00 - 13.00 น. และช่วงบ่ายเวลา 15.30 - 16.30 น.
ผู้ที่รับผิดชอบในการขายสินค้าจะเป็นนักเรียน โดยมีครูคอยดูแลควบคุมอีกทีหนึ่ง
ลูกค้าของสหการประเภทนี้มักจะเป็นสมาชิกในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่

ง. การทำบัญชีรับจ่ายของสหกรณ์และเงินปันผลประจำปี

หน้าที่ในการจัดทำบัญชีรับจ่ายของสหกรณ์และการคิดเงินปันผลประจำปี เป็นหน้าที่ของครูหรือเจ้าหน้าที่การเงินทั้งสิ้น ไม่พบว่ามือนักเรียนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือ ประเภทของบัญชีที่จัดทำแบ่งได้เป็น บัญชีรับจ่ายเงินสกรายวัน บัญชีเงินเชื่อรายวัน บัญชีรับจ่ายเงินสกรายเดือน บัญชีแสดงสินทรัพย์

บัญชีรับจ่ายเงินสกรายวัน หมายถึง บัญชีแสดงจำนวนรายการสินค้าที่สหกรณ์ซื้อและขายเป็นเงินสดในแต่ละวัน โดยเจ้าหน้าที่การเงินจะทำการรับยอดบัญชีนี้ทุกวันก่อนปิดทำการสหกรณ์

บัญชีเงินเชื่อรายวัน หมายถึง บัญชีแสดงจำนวนรายการสินค้าที่สหกรณ์ซื้อและขายเป็นเงินเชื่อในแต่ละวัน สินค้าที่ขายเงินเชื่อนั้นมักจะถูกขายแก่ครูที่เป็นสมาชิกสหกรณ์และใช้สวัสดิการค่านสหกรณ์ โดยนำสินค้าไปก่อนแล้วจ่ายเงินเมื่อได้รับเงินคืน

บัญชีรับจ่ายเงินสกรายเดือน หมายถึง บัญชีแสดงรายการสินค้าที่สหกรณ์ซื้อและขายเป็นเงินสดรายเดือน ซึ่งจ่ายและรับเงินสดที่เป็นเงินเชื่อระหว่างเดือนเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่การเงินจะทำการรับยอดบัญชีนี้ทุกเดือน เสนอต่อผู้บริหารโรงเรียนเพื่อพิจารณาตรวจสอบ

บัญชีแสดงสินทรัพย์ หมายถึง บัญชีที่แสดงจำนวนและราคาสินค้าที่คงอยู่ในสหกรณ์ บางแห่งจะจัดทำบัญชีนี้ 15 วัน/ครั้ง บางแห่งจัดทำเดือนละครั้ง

บัญชีที่กล่าวข้างต้นนี้เป็นบัญชีหลักที่เจ้าหน้าที่การเงินจะต้องดำเนินการจัดทำ และนำเสนอผู้บริหารโรงเรียนหรือคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียนที่เป็นกรรมการสหกรณ์ได้รับทราบ

ทางด้านการศึกษาเงินปันผลนั้น มีความแตกต่างกันในแต่ละโรงเรียน โดยนำเงินกำไรจากการจัดกิจกรรมสหกรณ์ทั้งปีมาตั้งขึ้น แล้วนำผลกำไรแบ่งเป็นเงินปันผลสมาชิกสหกรณ์ที่ซื้อสินค้าในสหกรณ์ร้อยละ 15 - 30 ของกำไรนั้น ส่วนที่เหลือจะแบ่งเป็นค่าตอบแทนกรรมการสหกรณ์ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสหกรณ์ (เช่น ค่ารถ ค่าเครื่องกัมแก่ครูผู้ซื้อของ เป็นต้น) แล้วยังคืนสมาชิก และเป็นเงินเพื่อนำไปพัฒนาโรงเรียน ในส่วนเงินที่นำไปพัฒนาโรงเรียน ก็พบว่าโรงเรียน

นำเงินไปจ่ายในโครงการที่จัดทำเป็นประจำปี เช่น ให้งานวัดแก่นักเรียนที่เรียนดี บริการจัดทำน้ำดื่มในฤดูแล้ง จัดซื้อวัสดุสิ้นเปลืองในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน¹ การจัดทำทัศนศึกษาของครูและนักเรียน และเงินค่าไรบบางส่วนจะนำไปใช้กับโครงการใหม่ ๆ ที่จัดทำในแต่ละปี เช่น โครงการจัดสร้างรั้วโรงเรียน โครงการอาหาร-กลางวัน โครงการเกษตรของโรงเรียน เป็นต้น

จ. การจัดและทำความสะดวกสถานที่จัดสหการ

หน้าที่ในการจัดตกแต่งห้องสหการใดก็ตามที่มีฝีมือทางศิลปะและการโรง ซึ่งมีความสามารถทางช่างไม้ โดยทั้งสองคนจะดูแลซ่อมแซมตู้เก็บสินค้า จัดทำป้ายประกาศของสหการ เช่น ราคาสินค้า จำนวนหุ้นและเงิน แผนภูมิแสดงสินทรัพย์ของสหการและบางแห่งก็จัดทำป้ายประกาศเชิญชวนให้บุคคลทั่วไปเข้ามาซื้อสินค้าของสหการ

ส่วนหน้าที่ในการรักษาความสะดวก ใ้แก่นักเรียนที่ถูกจัดให้เป็นเวรประจำวัน จะมาทำหน้าที่ของตนในขณะเช้า คือกวาด ถู สหการจนสะอาดเป็นที่เชิญชวนให้มีผู้มาใช้บริการ

ผลสัมฤทธิ์ในการจัดกิจกรรม

โรงเรียนในกลุ่มรูปแบบกิจกรรมที่เกินทางค่านการจัดสหการ ใ้ทั้งจุดมุ่งหมายในการจัดสหการโรงเรียนโดยสรุปใ้เป็น 5 ประการ คือ

- 4.4.1 ใ้ให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรง ในเรื่องการรวมกลุ่มและสหกรณ์
- 4.4.2 ใ้ให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง
- 4.4.3 ใ้ให้นักเรียนมีนิสัยประหยัด รั้คุณค่าของเงิน
- 4.4.4 เป็นสถานที่ช่วยจำหน่ายสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ของสมาชิก
- 4.4.5 ใ้ให้ผู้ปกครองนักเรียนใ้เข้าใจวิธีการของสหกรณ์

¹ เช่น กระดาษ สี กรรไกร เทปกาว ไ้บรรทัด ยางลบ ดินสอ มีคโคน กาว เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายของงานวิจัยสหการ เน้นทางด้านการฝึกนักเรียน ให้เข้าใจวิธีการดำเนินการจัดสหการในลักษณะของการปฏิบัติ ซึ่งในแง่นี้ผู้วิจัยขอใช้คำว่า "สัมฤทธิ์ผลทางคุณภาพ" และอีกด้านหนึ่ง คือผลกำไรที่ได้ทั้งแก่จัดกิจกรรมสหการ เป็นคนมา ซึ่งจะเรียกว่า "สัมฤทธิ์ผลทางปริมาณ"

ในค่านสัมฤทธิ์ผลทางปริมาณนั้น พบว่าทุกโรงเรียนได้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างก็ คือได้รับผลกำไรโดยพร้อมหน้า แต่ในค่านสัมฤทธิ์ผลทางคุณภาพ จากหน้าที่ของบุคลากรในการดำเนินการสหการที่ไกล่ถาวมาข้างตน พบว่าหน้าที่ของนักเรียนมีแค่เพียงขายสินค้าและการทำความสะอาดสัปดาห์ในการจัดสหการ เท่านั้น ซึ่งเมื่อเทียบกับจุดมุ่งหมายของโรงเรียนที่โรงเรียนตั้งไว้พบว่าไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลทางคุณภาพ ตัวอย่างเช่น จุดมุ่งหมายที่จะให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรงในการรวมกลุ่มและสหกรณ์ แคนหน้าที่ของนักเรียนเป็นแค่ผู้ซื้อ ผู้ขายและผู้ทำความสะอาดเท่านั้น ก็ยากที่จะทำให้นักเรียนเข้าใจสหกรณ์ทั้งระบบได้ เหตุผลที่โคพบในการที่มีใ้ให้นักเรียนเข้าร่วมในการจัดซื้อและการทำบัญชีรับจ่ายนั้น รูปฝา เสนาแพทย์ (สัมภาษณ์) ได้ให้ความคิดเห็นว่า "คิดว่าเด็กยังไม่มีความสามารถพอที่จะทำงานเช่นนั้นได้ เพราะของที่ขายมีราคาแพง มันสูงเลยเกินไป ถ้าเป็นของราคาไม่แพงก็อาจจะทำได้"

นักเรียนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสหการ เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โยก่อนที่จะช่วยงานนั้น ครูผู้รับผิดชอบจะชี้แจงหน้าที่ในการปฏิบัติงานให้นักเรียนทราบว่า จะต้องขายอะไร ขายอย่างไร ราคาเท่าใด ทำความสะอาดสถานที่เมื่อใด มีใ้มีการชี้แจงถึงแก่นแท้ของหลักการสหกรณ์ โยถือว่านักเรียนจะต้องเรียนรู้เรื่องหลักสหกรณ์ตามเนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในชั้นเรียนอยู่แล้ว

สำหรับจุดมุ่งหมายที่ว่า "เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียนเข้าใจวิธีการของสหกรณ์" พบว่าวิธีการเผยแพร่ให้เกิดความเข้าใจได้แก่ การประชุมชี้แจงเมื่อมีการประชุมผู้ปกครองและการจัดสัปดาห์สหกรณ์ของบางโรงเรียนเท่านั้น สัมฤทธิ์ผลในข้อนี้จึงเป็นที่สงสัยว่าจะได้บ้างหรือไม่ เพื่อความแน่ใจในข้อมูลยิ่งขึ้นอีก ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเฉพาะกรณีด้านการจัดกิจกรรมสหการที่ผู้วิจัยไปดำเนินการ

ในโรงเรียนบ้านน้ำผึ้ง อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนบ้านน้ำผึ้ง

โรงเรียนบ้านน้ำผึ้ง อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ตั้งอยู่ทาง
 ด้านขวาของสี่แยกเอเชียตามถนนก่อนถึงตัวจังหวัดอ่างทอง (ไปจากกรุงเทพฯ)
 ประมาณ 3 กิโลเมตร โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาล ซึ่งอยู่ห่างจากตลาดและ
 การคมนาคม ไซ้ทางรถยนต์เข้าถึงโรงเรียนได้ จำนวนนักเรียน 204 คน ครู
 13 คน ใ้ใช้อาคารเรียนที่มีเพียงหลังเดียวในการจัดการเรียนการสอน (แสดง
 ไว้ในรูปภาพที่ 28 ในภาคผนวก ข) บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียนสะอาด
 สะอาดจากฝีมือของนักเรียน ซึ่งสภานักเรียนได้จัดแบ่งหน้าที่ให้นักเรียนส่วนหนึ่งเป็น
 ผู้ทำความสะอาด (แสดงไว้ในรูปภาพที่ 29 ในภาคผนวก ข) บริเวณหน้าห้อง
 เรียนและห้องพิเศษต่าง ๆ มีการจัดตกแต่งโดยใช้ป้ายนิเทศและป้ายแสดงสถิติ
 ข้อมูล คำขวัญ ผลงานของนักเรียน (แสดงไว้ในรูปภาพที่ 30 ในภาคผนวก ข)
 ซึ่งจัดทำโดยอาจารย์ใหญ่ คณะครูและภารโรง ส่งเสริมให้อาคารเรียนมีความ
 สวยงาม เป็นระเบียบดียิ่ง และส่งผลให้ห้องสหการโรงเรียนมีความสะอาด
 สวยงามและเป็นระเบียบเช่นกัน

สถานที่ในการจัดสหการโรงเรียนบ้านน้ำผึ้งเป็นห้องสหการโดยเฉพาะ
 (แสดงไว้ในรูปภาพที่ 31 ในภาคผนวก ข) เป็นห้องกว้างขนาด 8 x 10 เมตร
 โดยใช้อิฐมอดูก่อเป็นผนังห้อง หนาตาางไม้แน่นหนา ภูมิคุ้มกันแข็งแรง ห้องสหการนี้
 ก่อเติมโดยได้รับความช่วยเหลือจากคณะกรรมการการศึกษาและบุคคลในชุมชนช่วยกัน
 จัดหาเงินให้โรงเรียนใช้ในการก่อสร้าง โรงเรียนได้จัดตั้งสหการในรูปแบบปัจจุบัน
 นี้ในปีการศึกษา 2525 โดยผู้ริเริ่มในการจัดคือ นายจิตติศักดิ์ สุขเกษม อาจารย์
 ใหญ่ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการจัดตั้งว่า

เมื่อเอ่ยคำว่า "สหการ" หรือ "สหกรณ์" หลาย ๆ ท่านคงเข้าใจได้ว่าเป็น
 การกระทำโดยความร่วมมือกันของบุคคลหนึ่ง ซึ่งจุดประสงค์ทั้งหมดคงไปรวมที่
 "การพัฒนาคู่มือใหม่คุณภาพในสังคม" ในปีการศึกษานี้ทางโรงเรียนบ้านน้ำผึ้ง
 มีเจตนารมณ์ที่จะพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนให้ก้าวหน้าไปตามหลักสูตรที่
 กำหนดไว้โดยมีทิศทางและถูกต้อง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาใน
 ระดับประถมศึกษาชั้นต้น มีความสำคัญต่อเด็กที่จะต้องเป็นกำลังและพลังใน
 อนาคตของชาติบ้านเมืองต่อไป... (จิตติศักดิ์ สุขเกษม 2526 : ก)

การบริหารงานกิจกรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านน้ำผึ้ง ได้จัดแผนภูมิ
 แสดงหน้าที่ของบุคลากรผู้รับผิดชอบในโรงเรียนอย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้
 แผนภูมิที่ 2 แสดงระบบการจัดแบ่งหน้าที่บุคลากรผู้รับผิดชอบการจัด
 สหการโรงเรียนบ้านน้ำผึ้ง

(จิตติศักดิ์ สุขเกษม 2526: 1)

การจัดแผนดังกล่าวทำให้คณะครูในโรงเรียนรับทราบหน้าที่ของตนอย่างชัดเจนและปฏิบัติหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบไป ในการติดตามผลเป็นหน้าที่ของอาจารย์ใหญ่ที่โลกกำหนดเวลาในการจัดส่งเอกสารของแต่ละฝ่าย เช่น ฝ่ายตรวจสอบสินค้าตามคูต่าง ๆ จะจัดส่งผลการตรวจแก่อาจารย์ใหญ่ทุก 15 วัน และรายงานผลนี้จะเป็นข้อมูลยืนยันกับฝ่ายการเงินว่า ซื้อสินค้าใดมา และขายสินค้าใดไป เป็นจำนวนเงินเท่าใด เป็นต้น

ผู้วิจัยจะขอแยกแยะลักษณะของการจัดกิจกรรมสหการของโรงเรียนบ้านน้ำผึ้ง เป็นรายละเอียดดังนี้

ก. การรับสมัครและการถอนหุ้น

เมื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติที่สามารถเป็นสมาชิกสหกรณ์ได้ ซึ่งได้แก่ ครู นักเรียน นักการภารโรง และประชาชนทั่วไป สนใจจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหกรณ์ ทางโรงเรียนจะแจกคู่มือสหกรณ์โรงเรียนบ้านน้ำผึ้ง เพื่อให้ศึกษาข้อบังคับกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนบ้านน้ำผึ้ง (แสดงไว้ในภาคผนวก ก) เสียก่อน เมื่อตัดสินใจจะเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ก็เขียนใบสมัครเป็นสมาชิก (ดังตัวอย่างใบสมัครหน้า 92-93) ยื่นต่อหัวหน้าฝ่ายการเงิน พร้อมกับชำระเงินค่าสมัคร จำนวน 20 บาท และค่าหุ้นเท่าจำนวนที่คนต้องการ (หุ้นละ 20 บาท) ใบสมัครจะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อได้รับการลงนามโดยอาจารย์ใหญ่แล้ว และทางฝ่ายการเงินจะมอบใบเสร็จรับเงินใช้ในกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนให้ไว้ เป็นหลักฐานส่วนการถอนหุ้นนั้น ปรากฏว่าตั้งแต่จัดตั้งสหกรณ์เป็นต้นมา ยังไม่มีสมาชิกคนใดถอนหุ้นเลย

ปัจจุบันนี้ (14 พฤศจิกายน 2526) สหกรณ์มีสมาชิกขึ้นทะเบียนไว้จำนวน 47 ราย เป็นครูทุกคนในโรงเรียน จำนวน 13 คน คณะกรรมการศึกษาโรงเรียนบ้านน้ำผึ้ง จำนวน 30 คน และนักเรียน จำนวน 4 คน ถือหุ้นทั้งหมด 864 หุ้น เป็นเงินทั้งสิ้น 17,280 บาท

ข. การจัดซื้อสินค้า

จากแผนผังการบริหารงานกิจกรรมสหกรณ์นั้น การจัดแบ่งหน้าที่ของ ฝ่ายจัดซื้อ/บริการ โภคภัณฑ์ออกเป็นฝ่ายจัดซื้อสินค้าอุปโภค ฝ่ายจัดซื้อสินค้าเครื่องกัม ฝ่ายจัดซื้อข้าวสาร ฝ่ายจัดซื้อสินค้าบริโภค แต่ละฝ่ายมีผู้รับผิดชอบในการจัดซื้อสินค้า แต่ละประเภท โดยสำหรับกรณีจัดซื้อสินค้านี้จะกองท่าการสอบทวง ทางโรงเรียน โภคภัณฑ์วางสอนให้ครูผู้ทำหน้าที่จัดซื้อสอนในช่วงสาย เพื่อสามารถไปซื้อสินค้าเข้า สหกรณ์ในตอนเช้าและกลับมาสอนทันตามเวลา สำหรับค่าธรรมเนียมในการจัดซื้อนั้นสหกรณ์ จะหักกำไรส่วนหนึ่งเรียกว่าค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เป็นร้อยละ 5 ของกำไร ทั้งหมดมอบให้

สินค้าที่สหกรณ์จัดซื้อมาจากนาย จึงไค้แก่สินค้าประเภทอุปโภค บริโภค เครื่องเขียน เครื่องกัม ข้าวสาร (แสดงไว้ในรูปภาพที่ 32 และรูปภาพที่ 33 ในภาคผนวก ข)

ค. การขายสินค้า

เวลาทำการ เปิด - ปิดสหกรณ์นั้น คือตั้งแต่เวลา 07.30 - 17.00 น. โดยในตอนเช้าการโรงเรียนจะทำหน้าที่เปิดสหกรณ์และขายของจนกระทั่งครุที่ทำหน้าที่ เวรประจำวันมารับหน้าที่แทน จากนั้นตลอดทั้งวันจะมีครูสับเปลี่ยนหน้าที่ลงมาขาย สินค้าในช่วงว่างจากการสอน (แสดงไว้ในรูปภาพที่ 34 ในภาคผนวก ข) จนแทบจะกล่าวได้ว่าสหกรณ์โรงเรียนเป็นห้องพักครุแห่งที่สอง เมื่อครุแต่ละคนหยิบ สินค้าขายแล้วจะลงรายการไว้ในสมุดบัญชีว่าขายสิ่งใด ในราคาเท่าใด (ตาม แผนภูมิที่ 2 เรียกว่าเอกสารรับเงินส่งเงิน)

ระหว่างช่วงเช้าก่อนเข้าเรียน 07.30 - 08.30 น. และเมื่อเลิกเรียน 15.30 - 17.00 น. ลูกค้าของสหกรณ์โภคภัณฑ์ในชุมชน ซึ่งมาซื้อสินค้า ประเภทบริโภคนำไปทำอาหาร เขาและ เป็น ส่วนในช่วงเวลาเปิดเรียน คือ 08.30 - 15.30 น. ลูกค้าส่วนใหญ่ของสหกรณ์โภคภัณฑ์และนักเรียน นักเรียนมัก จะใช้เงินสดซื้อในขณะที่ครุซึ่งเป็นสมาชิกของสหกรณ์สามารถให้เงินเชื่อหรือที่อาจ จะเรียกว่า "เครดิตสมาชิก" โภค

๖. การทำบัญชีรับจ่ายและเงินปันผลประจำปีของสหการ

จากแผนผังการบริหารงานกิจกรรมสหการ ใ้พบว่าการจัดทำบัญชีรับจ่ายครอบคลุมไปถึงฝ่ายทะเบียนสินค้า ฝ่ายตรวจสอบสินค้าและฝ่ายการเงิน โดยทางสหการได้จัดให้มีเอกสารที่เกี่ยวข้อง ในข้อบังคับกิจกรรมสหการโรงเรียนตั้งแต่เอกสารหมายเลข 2 - 10 ซึ่งผู้วิจัยจะสรุปลักษณะและวิธีการใช้เอกสารดังกล่าวพอสังเขป

เอกสารหมายเลข 2 คือ บิลเงินสด หมายถึง จำนวนสินค้าและเงินสดที่ขายได้ประจำวัน มีรายการสินค้าที่ขายได้ ชื่อผู้ขายและชื่อผู้รับเงิน

เอกสารหมายเลข 7 คือ บัญชีสินค้าเพื่อสมาชิกหมายถึง รายการสินค้าที่สมาชิกซื้อโดยใช้เครดิตในรอบเดือน มีชื่อสมาชิก รายการสินค้าที่ใช้เครดิตและจำนวนเงินที่ซื้อโดยใช้เครดิตในรอบเดือน

เอกสารหมายเลข 8 คือ หลักฐานการส่งเงิน รับเงิน (เงินสดและเงินเชื่อ) ในรอบเดือน ซึ่งสรุปเงินในแต่ละเดือนที่เก็บได้ทั้งเงินสดและเงินเชื่อส่งต่อเจ้าหน้าที่การเงิน

เอกสารหมายเลข 9 คือ บัญชีงบหน้าสถิติการจำหน่ายสินค้าในช่วงแต่ละเดือน แสดงรายการสินค้าที่ขายได้ในคู่สินค้าทุกคู่ ราคาขาย ราคาทุน กำไรสุทธิในแต่ละเดือน และ เอกสารนี้จะถูกนำมาจัดทำแปลงเสนอเป็นรายการในป้ายนิเทศของสหการ เพื่อให้สมาชิกทุกคนรับทราบทุกเดือน

เอกสารหมายเลข 3 คือ ตัวอย่างสมุดทะเบียนสินค้า แสดงสินค้าที่ฝ่ายจัดซื้อได้ดำเนินการซื้อในรอบเดือน แสดงราคาต้นทุนและราคาขาย

เอกสารหมายเลข 4 คือ บัญชีที่ตรวจสอบราคาสินค้าเข้า แสดงต้นทุนราคาสินค้าแต่ละชนิด เปรียบเทียบมาเป็นระยะ ๆ เพื่อจะได้ปรับราคาขายให้เหมาะสมกับราคาต้นทุนอยู่เสมอ

เอกสารหมายเลข 5 คือ สมุดเงินสด แสดงราคารวมของสินค้าที่ขายได้ในบิลเงินสดแต่ละเล่มและจำนวนเงินของสินค้านั้น

เอกสารหมายเลข 6 คือ บัญชีตรวจสอบสินค้าประจำคู่แต่ละคู่ แสดงจำนวนสินค้าที่ซื้อมาและขายไปในแต่ละคู่สินค้า ทุก 15 วัน

เอกสารหมายเลข 10 คือ ตารางการตรวจสอบสินค้าทุกคู่ โดยนำผลผลการตรวจจากเอกสารหมายเลข 6 ของผู้รับผิดชอบทุกคนมารวมสรุปออกขายอีกครั้งหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าการจัดทำบัญชีรับจ่ายของสหการ โรงเรียนบ้านน้ำผึ้งกระทำอย่างรัดกุมและสามารถตรวจสอบยืนยันกันได้ตลอดเวลา ผู้ที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบเอกสารทั้งหมดก็แก่อาจารย์ใหญ่

สำหรับการปันผลนั้น เอกสารหมายเลข 9 บัญชีซึ่งมีหน้าสถิติการจำหน่ายสินค้าในช่วงแต่ละเดือน จะแสดงรายการเงินปันผลแก่สมาชิกทุก ๆ เดือน โดยจากกำไรสุทธิในรอบเดือน สหการจะแบ่งเงินปันผลเป็นส่วน ๆ ดังนี้

- ก. ปันผลเฉลี่ยคืนแก่สมาชิกทุกคน ร้อยละ 15 ของกำไร
- ข. ปันผลเฉลี่ยคืนสมาชิกที่ซื้อสินค้า ร้อยละ 30 ของกำไร
- ค. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ¹ ร้อยละ 20 ของกำไร
- ง. พัฒนาโรงเรียน ร้อยละ 25 ของกำไร
- จ. ค่าตอบแทนผู้ขาย ร้อยละ 5 ของกำไร
- ฉ. ความสูญเปล่า² ร้อยละ 5 ของกำไร

จ. การจัดและทำความสะอาดสถานที่จัดสหการ

หน้าที่ทางด้านการจัดตกแต่งสหการ เป็นของฝ่ายอาคารสถานที่คือครูและภารโรงจะนำกำไรส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ร้อยละ 20 ของกำไรมาใช้ตกแต่งสถานที่ ปรับปรุง ซ่อมแซม จัดหาวัสดุอุปกรณ์ ครูและภารโรงของสหการ

¹หมายถึง ค่ารถ ค่าเครื่องเขียนแบบพิมพ์ ค่าพิมพ์ ค่าบำรุงอาคารสถานที่ เป็นต้น

²หมายถึง จำนวนเงินที่ขาดหายไปโดยตรวจสอบไม่ได้

โรงเรียนบ้านน้ำผึ้งมีฝีมือทางช่างไม้ และงานศิลปจึงสามารถดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ได้เอง โดยสหกรณ์จัดหาวัสดุในการจัดทำให้นั้น จึงช่วยประหยัดงบประมาณด้านค่าแรงไปได้

การจัดทำความสะดวกสบาย เป็นหน้าที่ของนักเรียนที่เป็นเวรประจำวัน

จ. ผลสัมฤทธิ์ในการจัดกิจกรรม

ผลสัมฤทธิ์ทางด้านปริมาณของโรงเรียน ได้ประสบผลเป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่ง โดยในปีการศึกษา 2525 ซึ่งเป็นปีแรกเริ่มในการจัดกิจกรรมสหกรณ์นั้น ใช้จ่ายเงินหมุนเวียนในการซื้อสินค้าถึง 159,270 บาท และจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้นจาก 65 หุ่น เป็น 364 หุ่น จนอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการเติบโตในลักษณะก้าวกระโดด

แต่สัมฤทธิ์ผลทางด้านคุณภาพนั้น ผู้วิจัยพบว่านักเรียนมีส่วนร่วมในสหกรณ์เพียงแต่เป็นสมาชิก (จำนวน 4 ราย) จัดทำความสะดวก และหน้าที่ที่สำคัญยิ่งก็จะเป็นลูกค้าของสหกรณ์เท่านั้น และโดยที่เจตนารมณ์ในการจัดตั้งสหกรณ์ได้แก่ "การพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนให้ก้าวไกลไปความหลักสุตรที่กำหนดไว้อย่างมีทิศทางและถูกต้อง" ซึ่งถ้าจะมองจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเกี่ยวกับการสหกรณ์ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลักสูตรของการให้แก่นักเรียน

1. อธิบายความจำเป็นของการรวมกลุ่มของผู้ผลิตและผู้ค้าสิ่งต่าง ๆ ได้
2. บอกประโยชน์ของสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ ได้
3. บอกชนิดของการจัดตั้งสหกรณ์หรือสหกรณ์ได้
4. ร่างระเบียบข้อบังคับเพื่อดำเนินการจัดตั้งสหกรณ์ในโรงเรียนหรือในชุมชนได้

(กรมวิชาการ 2526 : 336)

ผู้วิจัยได้พบว่านักเรียนได้ศึกษารายงานด้านสหกรณ์เฉพาะการจัดการเรียนการสอนตามแผนการสอนเท่านั้น และปฏิบัติจริงในสหกรณ์โรงเรียนเพียงบทบาทของผู้ซื้อ ดังนั้นสัมฤทธิ์ผลทางคุณภาพในการจัดสหกรณ์โรงเรียนจึงเกิดขึ้นน้อย

บทสรุป

การจัดกิจกรรมทั้งด้านการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามลักษณะของกิจกรรมนั้น ๆ

กิจกรรมสหกรณ์ก่อสร้างคุณลักษณะใฝ่กว้างแก่มักเรียน จากการศึกษาโรงเรียนกลุ่ม
รูปแบบกิจกรรมที่เกณฑานการจักสหการ พบว่า คุณลักษณะสำคัญของนักเรียนที่ปรากฏ
ได้แก่ "การรู้จักสิทธิหรือผลประโยชน์ของคนที่มีในระบอบสหกรณ์" เช่น เมื่อซื้อ
สินค้าแล้วจะรีบบอกหมายเลขสมาชิกของคนต่อผู้รับเงินทันที และ "วินัยในการเข้า
คิวซื้อของ" คือสามารถเข้าแถวต่อ ๆ กันอย่างเป็นระเบียบได้

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าเสียดายว่า สหกรณ์ร้านค้าในกลุ่มรูปแบบกิจกรรม
ที่เกณฑานการจักสหการนี้มิได้สนใจในการจักจำหน่ายสินค้าที่เป็นงานฝีมือของ
นักเรียนเท่าที่ควร ซึ่งอาจจะ เป็นเพราะจำหน่ายไคยากกว่าสินค้าอื่น ๆ จึงทำให้
นักเรียนขาดความสนใจและเห็นประโยชน์ของสหกรณ์ไคมากกว่าที่เป็นอยู่

ผู้วิจัยสอบถามความคิดเห็นของผู้นันทักแบบบันทึกคุณสมบัติและกิจกรรม
ของโรงเรียนประถมศึกษาตองค้ประกอบที่สำคัญที่สุดในการจักกิจกรรมสหการ พบว่า
จากองค์ประกอบ 6 อย่าง คือ สถานที่ในการจักกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์และครุภัณฑ์
งบประมาณ ผู้รับผิดชอบในการจักกิจกรรม นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้นันทัก
ที่มีความคิดเห็นว่างค้ประกอบที่สำคัญที่สุดได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน มี 3 คน ที่เห็น
ว่างค้ประกอบในการค้เนินการจักกิจกรรม มีจำนวน 1 คน ที่เห็นว่างงบประมาณ
สำคัญที่สุด และ สถานที่ในการจักกิจกรรมสำคัญที่สุด มีอย่างละ 1 คน ซึ่งผู้วิจัย
คิดว่าคงขึ้นอยู่กับปัญหาของแต่ละสหการ ซึ่งไม่สามารถสรุปเป็นรูปแบบที่แน่นอนได้
ว่างค้ประกอบใดสำคัญที่สุด แต่จากการศึกษาเฉพาะกรณีในโรงเรียนน่านำนี้จึงนั้น
พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ริเริ่มในการจักหาสถานที่และสร้างระบบการจักสหการ
อย่างรอบคอบรัดกุมก่อน งบประมาณไคมาจากสมาชิกเพื่อค้เนินการจักหาวัสดุครุภัณฑ์
แล้วครุทุกคนท้หาหาที่รับผิดชอบสหการอย่างเท่าเทียมกัน ไคมีนักเรียนเป็นองค์-
ประกอบเล็ก ๆ ผลประโยชน์ที่ไคจากการจักกิจกรรมนี้กลับคืนสู่ผู้เกิดว้ของทุกฝ่าย
ไคโดยตรงแก่สมาชิกสหการและ ไคยอมแก่นักเรียนทุกคนจากเงินพัฒนาโรงเรียนทุก
ปีการศึกษา

